

Централізована бібліотечна система для дітей м. Львова
Відділ інновацій, маркетингу і перспективних технологій

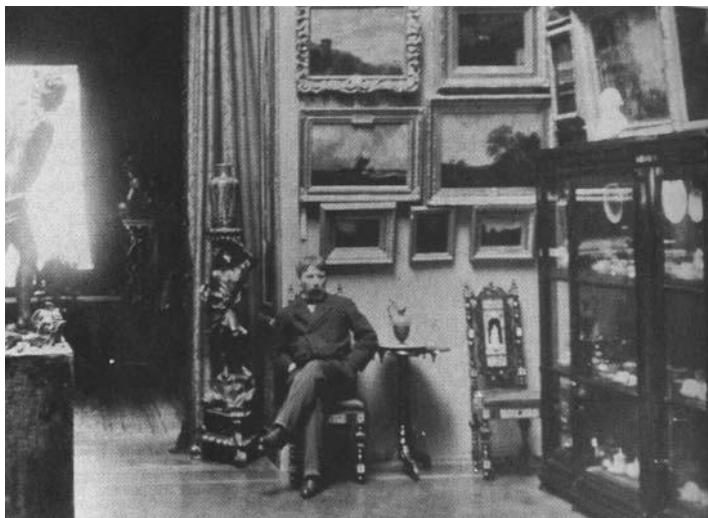
Дайджест

«Меценат. Добродійник. Колекціонер»
(до 165-річчя від дня народження Б. Ханенка)

Львів – 2014

БОГДАН ІВАНОВИЧ ХАНЕНКО
(1849 – 1917 рр.)

У 2014 році виповнюється 165 років з дня народження Богдана Івановича Ханенка, відомого українського культурного діяча, колекціонера та мецената, засновника Київського музею західного та східного мистецтва.

У дайджесті міститься інформація про життєвий і творчий шлях колекціонера й мецената, а також бібліографічна частина: опис матеріалів з періодичних видань та інтернет-ресурси про Б. І. Ханенка.

Богдан Іванович Ханенко народився 11 січня 1849 р. в с. Лотоки Суразького повіту Чернігівської губернії в родині колезького секретаря І.І.Ханенка і походив з роду українських дворян, нащадків козацько-старшинської верхівки. У родині Ханенків було чимало видатних постатей свого часу. Це, перш за все, Михайло, який був уманським полковником та гетьманом Правобережної України. Його онук Микола був генеральним хорунжим. Дядько Богдана, Олександр, був відомим громадським діячем, істориком та колекціонером.

Кожне наступне покоління Ханенків не тільки пишалось славним гетьманом, але й із роду в рід примножувало яскраві образи історичних постатей, генетично наділених чи не найкращими людськими рисами організованості, цілеспрямованості, працелюбства, обов'язковості та взірцевої комунікабельності. Стати такою особистістю допомогли Богдану Івановичу його близькі родичі – дядьки Олександр Іванович та Михайло Іванович Ханенки. Саме вони вплинули на вибір навчального закладу, де б опанував курс класичних наук їхній племінник Богдан, – юридичний факультет Московського університету, який він закінчив у 1871 році, здобувши науковий ступінь кандидата права. Згідно з цим ступенем отримав чин колезького радника. Наполегливість та професіоналізм допомогли Б.І.Ханенку швидко просуватися службовими східцями, вже в 1875 р. він почав виконувати обов'язки мирового судді в Петербурзі. Тут він познайомився і потоваришував з Ю. Дружиніним, братом відомого письменника Олександра Дружиніна (працював у журналі «Современник» разом із І. Тургеневим), який збирав предмети мистецтва. Б.І.Ханенко відвідував вечори, які організовувалися в будинку Дружиніна, де збиралися літератори і шанувальники мистецтва. Пізніше Б. І. Ханенко згадував: «У Дружиніна щотижня, по четвергам, вечорами зустрічався я з Д. В. Григоровичем,

секретарем Санкт-Петербурзького імператорського товариства заохочення художеств і з деякими іншими знайомими і любителями мистецтва, і бесіди з ними про мистецтво, про збір і виставки картин і художніх виробів надто захоплювали мене».¹

Так у житті молодого адвоката саме завдяки знайомству з Д. В. Григоровичем, завдяки самій мистецькій атмосфері Петербурга з'явилося нове захоплення, яке незабаром переросло в палку пристрасть і справу всього життя. Більш за все його цікавили твори мистецтва. Він почав збирати свою колекцію, купуючи картини, невеликі скульптури, антикварний посуд та зброю давніх часів.

До петербурзького періоду адвокатської діяльності Богдана Івановича належить одна із найважливіших подій в його житті – він одружується з Варварою Терещенко, донькою відомого українського поміщика, цукрового магната й мецената Миколи Терещенка. Вона народилася 9 серпня 1852 року в Глухові на Чернігівщині. Родина Терещенків теж захоплювалася збиральницькою діяльністю. Їх колекція складалася із визначних творів В. Боровиковського, Д. Левицького, І. Рєпіна, І. Айвазовського, І. Шишкіна, В. Верещагіна, М. Врубеля, А. Куїнджі, В. Поленова, В. Маковського та ін. Родинне захоплення російським мистецтвом сприяло тому, що і Варвара Терещенко збрала особисту колекцію давньоруських ікон (близько 70). Терещенківська збірка лягла в основу Київського музею російського мистецтва.

Незабаром після весілля подружжя вирушило у весільну подорож до Італії. „По дорозі ми оглядали галереї і музеї Відня, Венеції, Болоньї, Флоренції, Рима і Неаполя... Я цілком був пригнічений масою нових вражень, розібратися в яких не міг. Я ходив по музеях,

¹ Акинша К. Забытый меценат / К. Акинша // Наше наследие. – 1989. – № 5. – С. 29

дивився на мармури, на старинні бронзи, на глиняні вази, але не розумів значення побачених предметів, відчуваючи їх красу. Я прийшов до усвідомлення, що моє уявлення про мистецтво далеко було не повним, можливо, навіть неправильним”.²

Повернувшись додому, Богдан Іванович починає збирати книги з мистецтва, щоб поповнювати прогалини у своїх знаннях, які так гостро відчув за кордоном. Ідея колекціонування остаточно захопила юриста. Почав відвідувати Ермітаж, поповнював свою бібліотеку відповідними виданнями. Він спілкувався з художниками І. І. Шишкіним, І. К. Айвазовським, А. І. Куїнджі, О. А. Ріццоні, відвідував майстерню І. М. Крамського. Він починає цікавитися російським живописом, відвідує виставки картин. У цей період життя він вивчає старовинне малярство і збирає твори мистецтва. Серед його перших придбань були роботи В. Л. Боровиковського, Д. Г. Левицького, О. А. Кіпренського, К. П. Брюллова, В. Г. Перова, І. Є. Рєпіна. Відтепер заповзятий колекціонер перебував у постійному контакті з антикварним ринком, відвідував розпродажі, зав’язував знайомства з петербурзькими колекціонерами. Б. І. Ханенко збирав роботи голландських і фламандських майстрів, картини італійських і французьких живописців. Твори мистецтва потрапляли в колекцію мецената за різних обставин. Він відшукував цікаві експонати по всьому Петербургу, купував їх у приватних колекціях. Однак у 1876 р. відбулася подія, яка дозволила Б. І. Ханенкові не просто розширити, а кардинально змінити коло своїх пошуків. Він був призначений членом Варшавського окружного суду і разом із дружиною виїхав до Польщі, де перебував майже п’ять років.

²Акинша К. Забытый меценат / К. Акинша // Наше наследие. – 1989. – № 5. – С. 30.

З Варшави Б. І. Ханенко виїздив на аукціони Відня, Мадрида, Рима, Берліна, налагоджував стосунки з антикварами Парижа, Флоренції, Мюнхена. Збираючи свою колекцію, він консультувався з професором Київського університету А. Праховим, київським ученим М. Біляшівським, іноземними фахівцями. За цей час колекція Ханенка збільшилася майже удвічі. Про розмах художніх надбань цього періоду життя колекціонера може свідчити хоча б те, що лише в одного з варшавських антикварів, якому вдалося перекупити частину збірки живопису, розташованої в палаці графа Брюля, Б. І. Ханенко придбав 25 полотен. Саме в Варшаві він почав збагачувати свою колекцію предметами прикладного мистецтва: виробами з порцеляни і скла, італійськими майоліками тощо.

У 1888 році Богдан Іванович пішов у відставку. Він зрозумів, що й надалі поєднувати службу та колекціонування стає неможливим. Зібрані твори вимагали системи, простору і часу для свого існування, розміреного ритму життя. То був період глибоких роздумів над майбутнім. Як пише Михайло Слабошпицький: «Ханенко міг дозволити собі таке задоволення, як колекціонування мистецьких творів, він належав до людей заможних, бо юридична практика забезпечувала доволі непогані статки. І все ж його жодною мірою не випадає назвати багатієм за масштабами тодішніх багатіїв, як, скажімо, Харитоненки, Бродські, Галагани, Тарновські чи його тесть Терещенко. А коли читаєш сьогодні в каталозі музею імена Веласкеса, Белліні, Донателло, Джордано, Перуджіно, Беллото, Гварді, Караваджіо, Йорданка, Рейсдаля, Гроза, Давіда, Буше, Верне, Гальса, то розумієш: за всім тим – просто фантастичні кошти. Пояснення тут напрошується тільки одне – Ханенко був не тільки талановитим юристом, а й винятково здібним підприємцем та покупцем. Він умудрявся купувати картини винятково дешево. Деякі з

них були в такому стані, що мало який знавець міг угадати в них славетного автора, а досвідчене око колекціонера відразу ж бачило в напівзнищеній картині те, чого не помічали інші... Одне слово, щоб зібрати саме такої ціни колекцію і саме при грошах Ханенка, треба було бути саме Богданом Івановичем»³.

Після повернення з Варшави Б. І. Ханенко провів декілька років почергово у Києві та Москві. Він уважно стежив за антикварним ринком. Пошук картин став для нього основним заняттям. Багато нових мистецьких творів Б. І. Ханенко придбав в антикварних і букіністичних крамницях Петербурга, Києва, Москви. Б. І. Ханенкові зазвичай дуже щастило у пошуках нових творів мистецтва, він несподівано і вигідно поповнював свою колекцію. Так, під час візиту до московського кіннозаводчика М.Малютіна він придбав у нього майже 100 малярських творів, які дісталися Малютіну у власність разом із будинком і зовсім його не цікавили. Серед придбаних полотен були такі перлини мистецтва, як натюрморт Хуана Сурбарана "Посуд та млинок для шоколаду", "Портрет старого в східному одязі" школи Рембранта, "Воскресіння Лазаря" школи Рубенса, "Танцюючі німфи" Креспі, твори італійської, голландської, фламандської шкіл.

Однак аукціони Петербурга і Москви, антикварні крамниці та випадкові знахідки вже не могли задовольнити вибагливого колекціонера. Він прагнув відтворити у своїй колекції всю еволюцію європейських художніх шкіл. Це прагнення змусило Б. І. Ханенка звернути свій погляд на західноєвропейський художній ринок. Він став постійним відвідувачем знаменитого паризького аукціону Друо, відвідував аукціони Берліна, Відня, Мадрида. Колекціонер купував картини на розпродажах таких зібрань, як колекція

³ Слабошпицький М. Українські меценати. – К., 2001. – С. 217.

Ганса Маккарта у Відні чи консула Веббера у Дрездені.

Найбільш цінні надбання до своєї колекції були зроблені Б. І. Ханенком в Італії, переважно в Римі. За наступні роки він придбав на аукціонах твори з престижних зібрань графа Паара, кардинала Феті, принца Боргезе, герцогів де ла Вердура та де Камастро в Римі, Борго де Бальзано – у Флоренції, Ганса Маккарта – у Відні.

У 1889 р. Б. І. Ханенко разом з дружиною взяв участь в аукціоні художньої колекції абата Ф. Піррі. Сам Піррі збирав свою колекцію десятки років. Заради її поповнення він їздив по всій Італії, вишукував мистецькі твори в стареньких церквах та віддалених поселеннях. Зібравши колекцію, Піррі вже в Римі склав її каталог, а в 1889 р. провів аукціон. На ньому Б. І. Ханенко придбав "Мадонну з немовлям" П'єтро Перуджіно, вважаючи її найвдалішим поповненням своєї колекції. Ф. Піррі свого часу привіз її з однієї провінційної італійської церкви. Картина була в жахливому стані. Рятуючи шедевр, Б. І. Ханенко вирушив до Петербурга і віддав картину на реставрацію.

Того ж таки 1889 р. відбувся ще один надзвичайно масштабний аукціон графа Л. Паар. Його колекція розміщувалася у палаці, де на той час знаходилося австрійське посольство, акредитоване при Ватикані. Граф багато років знаходився в Італії на посаді посла і, маючи гарний смак і мистецькі знання, збирав свою колекцію художніх творів. Серед придбаних на цьому аукціоні витворів мистецтва сам Б.І.Ханенко відзначав "Мадонну з немовлям Христом і Іоанном"

П'єтро Перуджіно "Мадонна з немовлям" (1500 р.)

Періно дель Вага. В цій картині колекціонера привабила мистецька школа, яку майстер пройшов у Рафаеля і яка чітко відчувається в загальному рішенні образної побудови твору.

У 1891 р. на аукціоні колекціонера М. А. Альберічі Б. Ханенко придбав роботи Якобелло дель Фйоре, Маестро ді Паоло та ін. У своїй колекції картин Б. І. Ханенко завжди виділяв "Мадонну з немовлям" майстра італійського Відродження Джованні Белліні. Стриманий, сповнений внутрішньої сили образ був створений художником зовсім інакше, ніж усі попередні мадонни.

Дж. Белліні "Мадонна з немовлям" (прибл. 1450 р.)

Ретельно готувався Б.І.Ханенко до аукціону принца Боргезе 1892 р., і не даремно. Тут колекціонер придбав ще один чудовий витвір мистецтва – бронзову статуетку Галатеї, яка була виготовлена на замовлення кардинала Шипіоне Боргезе.

Робота належить провідному майстру римської скульптури межі XVI–XVII ст. Ніколо Кордьє.

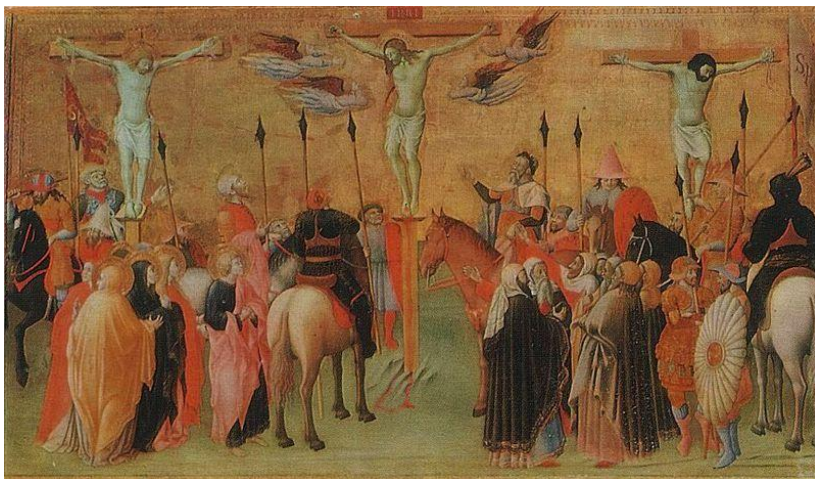

Ніколо Кордьє "Галатея" (1612 р.)

Відлито її було в 1612 р. за моделлю Ніколо Кордьє вправним майстром Ораціо Чензоре.

Вона є чудовою пам'яткою римської скульптури початку XVII ст.

У 1898 р. з аукціону графа Г. С. Строганова в Римі до колекції раннього італійського живопису Б. І. Ханенка приєднується ще один шедевр – "Голгофа" Маестро дель Осерванца, художника раннього Відродження.

Маестро дель Осерванца "Голгофа" (1440-1444 рр)

Веласкес "Портрет інфанти Маргарити" (1658 р.)

Перлиною колекції Б. І. Ханенка стала робота іспанського художника Дієго Веласкеса – "Портрет інфанти Маргарити" 1658 р.

Цю картину колекціонер придбав на аукціоні колекції гамбурзького консула Вебера і, у 1912 р., привіз до Києва в 1912 р.

Переїхавши до Києва, Богдан Іванович і Варвара Миколаївна проживали в будинку М.Терещенка – батька Варвари. Цей будинок батько побудував для своєї доньки, попередньо придбавши ділянку землі по вулиці Олексіївській, 15.

Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (вул. Терещенківська,15)

Будинок по вулиці Олексіївській Богдан Іванович пристосував для розміщення свого мистецького зібрання. Саме з цього часу він починає розцінювати свою колекцію як музей, а не як домашню галерею старих майстрів. Зібрана колекція вимагала відповідної систематизації. У 1896 р. подружжя видало каталог своєї колекції картин (Ханенко Б. І. и В. Н. Собрание картин итальянской, фламандской и др. школ. – К., 1896), друге його видання було здійснене у 1899 р.

Велику допомогу Богдану Івановичу у справі збирання і колекціонування художніх творів надавала Варвара Миколаївна. Вихована в сім'ї, де дитинство

пройшло в оточенні кращих зразків російського класичного мистецтва, вона не тільки з молодих років обрала шлях до колекціонування, захоплюючись

В. Ханенко. Фото з утраченого в 1940-х роках живописного портрету Олексія Харламова. З архіву Музею Ханенків

давньоруськими іконами, але й займалася просвітницьким благодійництвом.

У своїх маетках сіл Черкаського і Васильківського повітів за її ініціативи і матеріальної підтримки були збудовані парафіяльні школи і навчальні майстерні, де після успішного закінчення школи упродовж двох років дівчатка навчалися ткацького ремесла. Після цього кожна учениця одержувала безплатно ткацький верстат. Хлопці навчалися в столярній майстерні три роки і після успішного опанування спеціальності отримували повний комплект столярних інструментів, матеріали для праці, допомогу в збуті виготовленої продукції. Для дорослих організовувалися вечірні класи, де навчали передових методів ведення сільського господарства. У селах комплектувалася відповідна бібліотека.

Діяльність Варвари Миколаївни на просвітницькій ниві пов'язана з популяризацією надбань української культури та підтримкою творчості народних майстрів. Для розширення збуту і пропагування художньої культури українського народу вона відкрила спеціальний магазин у Лондоні, де продавали килими і тканини організованої нею Оленівської майстерні Васильківського повіту. Коли в 1909 році в Києві відкрилася друга кустарна виставка,

роботи Оленівської майстерні були нагороджені там великою срібною медаллю. За ескізами видатного художника, педагога і мецената Василя Григоровича Кричевського, якою Варвара Миколаївна запросила до співпраці у 1912 році, в Оленівській майстерні були виконані килими та декоративні тканини, що з великим успіхом експонувалися на виставці у Петербурзі, Берліні, Парижі та США. У Петербурзі вони були відзначені золотою медаллю.

Через труднощі, викликані Першою світовою війною, майстерня, як і інші добродійні установи Варвари Миколаївни, припинила свою роботу.

Напередодні Першої світової війни приватне зібрання Ханенків було визнане фахівцями одним із кращих у Росії. Коли в 1915 році над Києвом нависла загроза німецької окупації, все найцінніше з колекції подружжя передало на збереження до Московського історичного музею до кращих часів. На початку 1916 року Богдан Іванович тяжко захворів. Лікарі виявили капілярний бронхіт, який затягнувся на тривалий час і приносив хворому тяжкі страждання. Відчуваючи кризовий стан свого здоров'я, 26 листопада 1916 року він склав заповіт, згідно з яким колекція зарубіжного мистецтва дарувалася Києву. 10 квітня 1917 року заповідач у присутності М. Біляшівського та В. Кричевського підтвердив свою волю, застерігаючи, що його дружина Варвара Миколаївна мала залишитися довічним розпорядником колекції та будинку й повинна закінчити справу їхнього життя – підготувати збірку до перетворення її на міський музей. 26 травня 1917 року Богдана Івановича не стало.

Доля музейного зібрання у 1917-1920 рр. була надзвичайно складною, а головне, у багатьох випадках непередбачуваною. Колекції загрожували бомбардування

міста у грудні 1917 р. Необхідно було вжити заходів проти пограбувань та пожеж. В. М. Ханенко неодноразово зверталася до різних адміністрацій міста з проханням забезпечити охорону зібрання, шукала працівників для підготовки колекції до передачі місту. Ще наприкінці 1917 р. їй вдалося перевезти до Києва більшу частину творів, що зберігалися у петроградській квартирі. Тут були роботи Белліні, Перуджіно, персидські мініатюри, твори китайського мистецтва. В. М. Ханенко усвідомлювала, що зібранню загрожує розграбування, тому з усіх сил працювала над завершенням каталогу разом із мистецтвознавцем В. Лукомським – першим директором музею, складала описи творів і книг, готувала експозицію. Коли ж до неї завітали офіцери німецького окупаційного командування з пропозицією емігрувати з колекцією до Німеччини, щоб там на досить прийнятних умовах відкрити музей, вона категорично відмовилася. Втративши надію на довготривалість будь-якого уряду, В. М. Ханенко готує дарчий акт про передачу згаданого вище музею Українській Академії наук. Цим не порушувалася умова заповіту Богдана Івановича, оскільки Академія була державною установою і мала б існувати за будь-якої влади. Та, зрештою, нічого так і не вирішилося.

Після встановлення вдруге радянської влади, у червні 1919 р., згідно з декретом Раднаркому УРСР про націоналізацію приватних художніх збірок, колекція Ханенків отримує назву "Другий Державний музей". Представники нової влади навіть думки не мали дотримуватися будь-яких умов у стосунках з "експлуататоркою" Варварою Ханенко Літній жінці нічого не залишалось, як благати керівництво Академії наук захистити її від свавілля. У листі до А. Є. Кримського вона писала: "Я потрібна музею як для його охорони, так і для порядку, та, люблячи музей як своє дитя, якому віддано було стільки років життя, я усвідомлюю користь, що її

приношу, залишаючись у його стінах. Я не виїхала з Києва й цим не заслуговую, щоб мене ганебно виселяли з музею, який я передала державі в такому ідеальному стані".

Нарешті, вже після остаточного утвердження радянської влади в Україні, 7 листопада 1920 р. загальні збори Академії наук ухвалили прийняти музей до свого відомства. Невдовзі було затверджено статут "Музею мистецтв ім. Б. І. та В. М. Ханенків Української Академії наук", який у загальних рисах збігався з побажаннями фундаторів, визначено його штати.

Проте вже в грудні 1923 р. влада подбала, аби відібрати в закладу ім'я його фундаторів "з огляду на відсутність у Ханенків революційних заслуг, пов'язаних так чи інакше зі служінням пролетарській культурі...". Нова назва – Музей мистецтв при Академії наук. Директором музею було призначено Миколу Омеляновича Макаренка, мистецтвознавця, історика, археолога, а вченим секретарем – Сергія Олександровича Гілярова, відомого в Києві мистецтвознавця. А самій Варварі Миколаївні судилося доживати віку у своєї колишньої служниці Євдокії Мартинівни, яка й поховала небіжчицю поряд з чоловіком. Померла Варвара Миколаївна 7 травня 1922 р., й була похована поруч із Богданом Івановичем біля Михайлівської церкви Видубицького монастиря.

За спогадами старих киян, певний час на могилі стояв залізний хрест із написом «Ханенкам від Дуняші».

Коли почали описувати майно, що залишилося після смерті покійниці, з'ясувалася відсутність заповіту, який М. О. Макаренко підписував як свідок, та сімейного архіву Ханенків. Питання про їх долю залишається відкритим і по сьогодні.

Київська збірка Богдана та Варвари Ханенків в радянські часи не розглядалась ні як історична пам'ятка, цікава своєю цілістю в комплексі, ні як зразок колекціонування другої половини 19 ст. За часів СРСР зі

збірки вилучали картини, гобелени, ікони, середньовічні вироби декоративно-ужиткового мистецтва і передавали їх як на продаж за кордон, так і в інші музеї. Під час II світової війни, після захоплення Києва фашистами, з музею незаконно вивезено біля 360 картин, дев'ять коштовних скульптур, 20 690 гравюр.

Життя музею було відновлено після визволення Києва від фашистів восени 1943 року. Зі сховища дістали частку прихованих картин, порцеляну, нумізматичні колекції. Будівля палацу Ханенків встояла, але потребувала ремонту. Повернули сюди і речі з евакуації. До 1999 року музей носив назву – Київський музей західного та східного мистецтва.

У 1999 р. музею повернуто його первісну назву – Музей мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків. Після ремонту приміщення на оновленій будівлі, на фасаді, знову з'явився родовий герб родини, упорядковано меморіальний кабінет Б.І.Ханенка, розширено експозиційні площі музею.

У залах цього чудового мистецького закладу на відвідувачів чекає зустріч з прекрасним надбанням світової і національної культури, до збирання якого приклали стільки сил і коштів Богдан Іванович і Варвара Миколаївна Ханенки, ім'я яких, нарешті, повернуто музею. У січні 2011 р., враховуючи унікальність колекції музею, його внесок у розвиток музейної справи, провідну роль у вивченні, збереженні та популяризації західно-європейського і східного мистецтва, загальнодержавне та міжнародне визнання діяльності музею, указом Президента України музею надано статус національного.

Бібліографія

Акинша, К. Забытый меценат [Текст] : [о коллекции Б. и В. Ханенко, ставшей Киевским музеем западного и восточного искусства] / К. Акинша // Наше наследие. - 1989. - № 5. - С. 28-38 : ил.

Богдан Ханенко. Спогади колекціонера [Текст] / Під заг. ред. В. І. Виноградової. - К. : «Дзеркало світу», 2009. - 160 с.

Гриценко, М. Варвара Ханенко [Текст] : жінка з великої літери / М. Гриценко // Історія України. - 2010. - № 19. - С. 21-24.

Корнієнко, Н. Український слід подружжя Ханенків [Текст] / Н. Корнієнко // Українська газета. - 2002. - 6 черв. - С. 5.

Крутенко, Н. Фундатори [Текст] : [До 150-річчя з дня народження Богдана Івановича Ханенка, мецената, колекціонера, фундатора музею] / Н. Крутенко // Пам'ятки України. - 1998. - № 2. - С. 9-10.

Крутенко, Н. Ханенки [Текст] / Н. Крутенко // Пам'ятки України. - 1996. - № 3 - 4. - С. 62-72.

Матеріали науково-практичної конференції з нагоди 150-річчя від дня народження Б. І. Ханенка, мецената, колекціонера, фундатора музею. – К., 1999. – 85 с.

Рябинина, З. Меж двух равномнящих яств... [Текст] : [відкриття виставки «Італійське мистецтво XIV - XIX вв.» із збірки Київського музею західного та східного

мистецтва] / З. Рябинина // Зеркало недели. - 1997. - 11 окт. - С. 16.

Скляренко, В. Безцінний дар Києву [Текст] : [життя і діяльність подружжя Ханенків] / В. Скляренко // Історія для допитливих . - 2013 . - № 3. - С. 34-39.

Солонська, Н. У їхнім серці жила Україна, або чому подружжя Ханенків не мало заслуг перед "пролетарською культурою" [Текст] / Н. Солонська // Голос України. – 1992. - 1 трав. - С. 12.

Вебліографія

Березовський, В. Історичні постаті Богдан та Варвара Ханенки [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <https://sites.google.com/site/hayvoron/----3>. – Мова: українська.

Білокінь, С. Записки Богдана Ханенка [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://vuam.org.ua/uk/700:Записки_Богдана_Ханенка . – Мова : російська.

Бобраницький, Ю. Лампочка Ханенка [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://www.umoloda.kiev.ua/number/170/163/5841> . - Мова : українська.

Богдан та Варвара Ханенки [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://litopys.com.ua/encyclopedia/viznachnistorichn-osobistost/bogdan-ta-varvara-khanenki/> . – Мова : українська.

Бондаренко, С. Меценат из потомков гетмана [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://kv.com.ua/archive/6469/kyiv/6499.html> ; <http://do.gendocs.ru/docs/index-38483.html#1267405> . - Мова : російська.

Варвара Ханенко [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://borova.org/varvara-xanenko/> . - Мова : українська.

Войтенко, І.Б. Внесок родини Ханенків у розвиток археологічної та історичної науки в Україні [Електронний ресурс] . - Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ltkp/2011_66/teor/teor1.pdf . - Мова : українська.

Дар Ханенко [Електронний ресурс] . - Режим доступу : http://www.formuseum.info/2007/11/12/dar_khanenko.html ; http://ozmns.narod.ru/dar/Zagovor_DAR.html . - Мова : російська.

Друг, О. , Малаков, Д. Особняки Києва. Терещенківська, 15 : [Електронний ресурс] : [історія будинку Музея мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків] - Режим доступу : http://www.alyoshin.ru/Files/publika/malakov/malakov_067.html . - Мова : українська.

Дубова, Л. Претерпеть до конца: Варвара Николаевна Ханенко [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://orthodoxy.org.ua/content/preterpet-do-kontsa-varvara-nikolovna-khanenko-39054> . - Мова : російська.

Живкова, Е. Феномен Ханенко [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://www.artfeo.com.ua/content/view/131/30/> . - Мова : російська.

Живкова, О. Музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://www.house-art.com.ua/blog/novosti-kulturyi/muzey-mistetstv-imeni-bogdana-ta-varvari-hanenkov-m-kiyiv.html> . - Мова : українська.

Кальницький, М. Юбилей мецената [Електронний ресурс] : [До 160-річчя з дня народження Богдана Ханенко] . - Режим доступу : <http://mik-kyiv.livejournal.com/42494.html> . - Мова : російська.

Ковалинський, В. До родоводу Богдана Ханенко [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://prostir.museum.ua/post/27878> . - Мова : українська.

Костюченко, А. Супруги Ханенко. Великие неизвестные [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.interestnyy.kiev.ua/znamenitye-kiyevlyane/kuptysy-remeslenniki-biznesmeny/suprugi-hanenko-velikie-neizvestnye/> . – Мова : російська.

Крутенко, Н. Київський музей західного та східного мистецтва в період німецької окупації Києва 1941-1943 років [Електронний ресурс] . - Режим доступу : http://museums.in.ua/article/Kijivskij_muzej_zahidnogo_ta_shidnogo_mistetstva_v_period_nimeckoji_okupaciji_Kieva_1941-1943_rokiv . - Мова : українська.

Крутенко, Н. Ханенки [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.interestnyy.kiev.ua/znamenitye-kiyevlyane/kuptysy-remeslenniki-biznesmeny/hanenko/> . - Мова : російська.

Крутенко, Н. Ханенки [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://donklass.com/arhiv/histdisk/heritage/heritage/istorija/istorichni%20postati/Hanenko/hanenko01.htm> . - Мова : українська.

Кузіна, Д. І. Діяльність Б.І.Ханенка зі створення колекції мистецьких творів [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ltkp/2010_57/kyl/kyl7.pdf . - Мова : українська.

Кузіна Д. І. Просвітницька і благодійницька діяльність Варвари Ханенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Siver/2010/index.files/53.pdf . - Мова : українська.

Малакова, І. Реставрація особняка Ханенків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prostir.museum.ua/post/27868> . - Мова : українська.

Музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків в Києві [Електронний ресурс] : Будинок-музей . - Режим доступу : <http://www.khanekomuseum.kiev.ua/ua/> . - Мова : українська.

Настенко, Л. Варвара з роду Терещенків [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://www.interesniy.kiev.ua/znamenitye-kievlyane/kuptys-remeslenniki-biznesmeny/semya-tereshchenko/varvara-z-rodu-tereshchenki/> . - Мова : українська.

Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

[http://uk.wikipedia.org/wiki/Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків](http://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_музей_мистецтв_імені_Богдана_та_Варвари_Ханенків) . - Мова : українська.

Национальный музей искусств имени Ханенко

[Електронний ресурс] : [сторінка музею «В контакте»] . – Режим доступу : <http://vk.com/khanenkomuseum> . - Мова: українська, російська.

Николаева, Т. Прачка-крестная [Електронний ресурс] : [Драгоценные реликвии, подаренные Варварой Ханенко своей прачке, хранит ее крестница-киевлянка] – Режим доступу : <http://kv.com.ua/archive/14533/culture/14556.html> . - Мова : російська.

Огнева, О. З історії формування колекції творів мистецтва Тибету, Монголії, Бурятії та Калмикії в Музеї мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків [Електронний ресурс] . - Режим доступу : http://forum.ukrcol.com/cgi-bin/pr/pr_forum/board_ru.cgi?action=view_topic&topic=16&theme=0034 . – Мова : українська.

Половец, В. Богдан Іванович Ханенко [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://dspace.nbu.gov.ua/dspace/bitstream/handle/123456789/24991/27-Polovets.pdf?sequence=1> . - Мова : українська.

Попельницька, О. Італійський лицарський обладунок XVII ст. з зібрання Богдана Ханенка у колекції НМІУ [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://prostir.museum/ua/post/29464> . - Мова : українська.

Примак, А. Б. І. Ханенко та «Киевская старина» [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://prostir.museum/ua/post/27879> . - Мова : українська.

Про надання Музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків статусу національного [Електронний ресурс] : [Указ Президента України 17 січня 2011 року, N 50/2011]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/50/2011> . - Мова : українська.

Романюк, А., Кальницький, М. Как в Киеве искусство разбазаривали [Електронний ресурс] : Недавно музею Ханенко исполнилось 90 лет . - Режим доступу : <http://www.interesniy.kiev.ua/dost/muzei-kieva/muzei-vostochnogo-iskusstva-im-bogdana-i-varvary-hanenko/kak-v-kieve-iskusstvo-razbazarivali> . - Мова : російська.

Рудик, Г. Варвара Ханенко. Вона зробила зі свого дому музей мистецтв [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/07/31/132434/> . – Мова : українська.

Рудик, Г. «Варвару Ханенко не пускали в музей, а вона купувала для нього твори» [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/ganna-rudik-varvaru-hanenko-ne-puskali-v-muzej-von/> . – Мова : українська.

Тарасюк, В. «Обладаем настоящими раритетами, которых нет ни в одном музее мира» [Електронний ресурс] : [розмова з директором Музею мистецтв ім. Богдана і Варвари Ханенків] . - Режим доступу : <http://starozhitnosti.kiev.ua/269-muzei-iskusstv-imeni-bogdana-i-varvary-hanenko.html> . - Мова : російська.

Тимошенко, І. Український «Ермітаж» Богдана і Варвари Ханенків [Електронний ресурс] . - Режим доступу: <http://primetour.ua/uk/company/articles/Ukrayinskiy-->

Ermitazh--Bogdana-i-Varvari-Hanenkiv.html . - Мова :
українська.

Францева, Е. Узница в собственном доме [Електронний ресурс] : [доля Варвари Ханенко]- Режим доступу :
<http://kv.com.ua/archive/16795/culture/16810.html> ;
<http://do.gendocs.ru/docs/index-38483.html?page=2> . - Мова :
російська.

Ханенко Богдан Иванович [Електронний ресурс] . – Режим
http://kievgrad.org/index/khanenko_bogdan_ivanovich/0-14 . -
Мова : російська.

Цалик, С. Музейный секрет Ханенко [Електронний ресурс]
. - Режим доступу : [http://www.depo.ua/ru/vlast-](http://www.depo.ua/ru/vlast-deneg/2011_vd/2011_5_vd/284_vtoc/vdart15936.htm)
[deneg/2011_vd/2011_5_vd/284_vtoc/vdart15936.htm](http://www.depo.ua/ru/vlast-deneg/2011_vd/2011_5_vd/284_vtoc/vdart15936.htm) . - Мова
: російська.

Членова, Л. Богдан Иванович Ханенко та перший Міський
музей у Києві [Електронний ресурс] . – Режим доступу :
<http://prostir.museum/ua/post/27877> . - Мова : українська.

The Bohdan and Varvara Khanenko Museum of Arts
[Електронний ресурс] : [сторінка музею у Facebook]. –
Режим доступу :
<https://www.facebook.com/khanenkomuseum> . - Мова :
українська.

Дайджест
«Меценат. Добродійник. Колекціонер»
(до 165-річчя від дня народження Б.Ханенка)

для бібліотечних працівників та організаторів
дитячого читання

Укладач: Мирошниченко В.В., провідний методист
ВІМПТ ЦБС для дітей м. Львова
Редактор: Мордовенко Е. О., провідний методист ВІМПТ
ЦБС для дітей м. Львова
Відповідальний за випуск: Галушко В.Ф., директор ЦБС
для дітей м. Львова